

ATLAS INTERNATIONAL REFEREED JOURNAL ON SOCIAL SCIENCES

Open Access Refereed E-Journal & Refereed & Indexed

ISSN:2619-936X

Vol:5, Issue:24	2019	pp.951-955
Article Arrival Date: 27.10.2019		Published Date: 29.12.2019

CİNSİYETÇİLİK PROBLEMİ VE İNGİLİZ EDEBİYATINA YANSIMALARI

THE PROBLEMATIC OF GENDER AND ITS REFLECTIONS IN ENGLISH LITERATURE

Duygu DOĞAN

Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Sosyal Bilimler Entitisü, İngiliz Dili ve Edebiyatı ABD Yüksek Lisas Öğrencisi, Van/TÜRKİYE

Dr. Öğr. Üyesi Zeki EDİS

Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, edebiyat Fakültesi / Entitisü, İngiliz Dili ve Edebiyatı Bölümü Öğretim Üyesi, Van/TÜRKİYE

ORCID: 0000-0003-2060-5974

Doi Number	: http://dx.doi.org/10.31568/atlas.397
Article Type	: Research Article

ÖZET

Bu makalede, küçük yaşlardan itibaren yetişkinliğe kadar sosyal çevrenin kadın ve erkek bireylerden beklediği davranış biçimi, ahlaki tutumlar ve sadece 'toplum ne der' kaygısı ile yaratılan cinsiyetçilik olgusunun ele alınışı ve İngiliz edebiyatında *A Doll's House (Bir Bebek evi)* ve *A View from the Bridge (Köprüden Görünüş)* adlı tiyatro oyunlarına yansımalarının, eserlerden yapılan çeşitli alıntılarla desteklenerek incelenmesi hedeflenmiştir. Çalışmada öncelikle, cinsiyet, toplumsal cinsiyet rolleri, cinsiyetçilik sorunsalı gibi kelimelerin tanımlamalarına yer verilmiştir. Ardından cinsiyetçilik olgusunun toplumda nasıl kendini gösterdiği, insanların kadın ve erkek bireylerin davranışlarını cinsiyetleri açısından nasıl değerlendirdiği günlük yaşamdan da örnekler verilerek ele alınmıştır. Daha sonra ise, İngiliz edebiyatında tiyatro yazarları Henrik Ibsen'ın *A Doll's House (Bir Bebek Evi)* ve *Arthur Miller'ın A View from the Bridge (Köprüden Görünüş)* adlı eserlerinde önemli bir yer tutan bu cinsiyetçilik sorunsalı hem kadın hem de erkek bireyler açısından bakılarak incelenmeye çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: *A Doll's House*, Ibsen, Miller, *A View from the Bridge*, cinsiyet

ABSTRACT

In this article, from early ages to adulthood, the pattern of behaviors is expected by social environment from woman and man individuals, moral attitudes and dealing with sexism perception created by sole worry about what society thinks and in English literature, the reflections to theater plays named *A Doll's House* and *A View from the Bridge* are aimed to examine by supporting with various quotations from theater plays. In this study, firstly, definitions of words such as gender, social gender roles and sexism problem are included. Then, how sexism perception shows itself, how people estimate women' and men' behaviors in terms of their genders by giving example from daily life. After that, this gender problem that takes an important place in theater plays *A Doll's House* of Henrik Ibsen and *A View from the Bridge* of Arthur Miller is tried to scrutinize looking at in terms of a woman and man individuals.

Key Words: *A Doll's House*, Ibsen, Miller, *A View from the Bridge*, gender

1.GİRİŞ

İçinde bulunduğumuz sosyal çevremiz de dahil olmak üzere hemen hemen her toplum 'cinsiyet' kavramına farklı şekillerde bakar. Cinsiyete yönelik çeşitli tutumların ortaya çıkmasında insanların zihinlerine kazınarak nesilden nesle aktarılan birtakım değişmez fikirlerin etkisi büyüktür. Çoğu toplum erkekleri cesur, özgür, kendine güveni yüksek birey statüsünde görürken, kadınları ise daha hayalperest, tereddütlü, hassas ve kendi ayakları üzerinde duramayacak bireyler olarak görmektedir. (Deaux, 1984, s. 105-116). Geçmişten

süregelen birtakım basmakalıp fikirlerin özellikle kadınlara atfedilmesinden ötürü kadınlar hayatta çoğu zaman erkeklerde daha aşağı seviyede görülmüş ve cinsiyete dayalı bir ayrımcılıkla karşı karşıya bırakılmışlardır. (Sakallı, 2003, s. 1-20) Birer ferdi olduğumuz Türk toplumunu da değerlendirdiğimizde cinsiyet kavramı zaman zaman asıl anlamının dışına çıkıp, fertleri ayrıştırmaya yönelik bir kavrama dönüşmüştür.

2.KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1. CİNSİYETÇİLİK PROBLEMİ VE İNGİLİZ EDEBİYATINA YANSIMALARI

'Cinsiyet' bugüne kadar insanları ayrıştırma konusunda tek başına etkili olmamasına rağmen birtakım toplumsal normlar, çevremizdeki insanların bizlerden beklentileri, hakkımızdaki olumlu/olumsuz düşünceleri vb. unsurlar bu ayrışmaya sağlam bir zemin hazırlamaktadır ve biz isteyerek veya istemeyerek de olsa toplumu memnun etme gayesiyle 'ideal' bir birey olma yolunda çabalamak zorunda kalırız.

Öncelikle, sık sık karşılaştığımız 'sex' ve 'gender' birbirine benzer kavramlar gibi görünseler de, aslında bu iki kavrama yüklenen anlam aynı değildir. Ann Oakley *Sex, Gender and Society* adlı kitabında buna bir açıklık getirerek, "sex" teriminin kadın ve erkek bireyler arasındaki üreme fonksiyonları, genital organ gibi biyolojik kökenli farklılıklara vurgu yaptığını ifade ederken, "gender" terimini ise toplumun, bireyleri cinsiyetleri yönünden maruz bıraktığı bir ayrımcılık olarak ifade eder. (Oakley, 1985, s. 16)

3. BULGU VE TARTIŞMALAR

"Cinsiyetçilik (sexism), cinsiyet temelinde uygulanan haksız bir ayrımcılıktır". (Marshall, 1999, s. 101) Bu ayrımın en çarpıcı örneklerini günlük hayatta da görmek mümkündür. Örneğin, geçmiş yıllarda hemşire veya okul öncesi öğretmeni denildiğinde, büyük çoğunlukla aklımıza kadınların çalıştığı meslek grupları gelirdi veya çalışan aileler küçük çocuklarını emanet edecekleri bir bakıcı aradıklarında, çocuğa bir kadının bir erkekten daha iyi bakabileceğini düşündükleri için kimse erkek bakıcı olayına ılımlı yaklaşmaz. Bunun dışında evde sofrayı hazırlarken anneye yardım etmesi öncelikli olarak kız çocuklarından beklenir. Aynı mantıkla kadın-erkek ilişkilerini de değerlendirirsek, kadınların büyük çoğunluğu tanışma gibi bir durumda ilk adımı erkekten beklemektedir ve bunlar, toplumda görerek ister istemez bilincimize kazınan ve yanlış olduğunun farkına varsak bile olması gereken böyle diyerek, bunu sürdürmeye devam etmemiz bile aslında cinsiyetçiliğin en basit örneklerindendir.

Verilen örnekler dışında hangi toplumu ele alırsak alalım bu tür olaylarla karşılaşma ihtimalimiz oldukça yüksektir. İngiliz tarihini incelediğimizde de cinsiyet rollerinin toplumda önemli bir yere sahip olduğunu görürüz. Konuyu Ortaçağ'dan itibaren değerlendirirsek, tarihçi Georges Duby'nin de çalışmasında Ortaçağ'ın kendisini başlı başına bir erkek olarak tasvir etmesi de döneminin ataerkil düzenini, toplumun kadın ve erkeğe bakış açısını yeterince yansıtmaktadır. (Duby & Çev.Mehmet Ali Kılıçbay, 1991, s. 21) Bu dönemde kadınlar bir birey statüsünde kabul edilmedikleri gibi, yapacakları evliliklere de babalarının kendi menfaatleri doğrultusunda karar vermesi ve kız çocuklarını istemleri dışındaki evliliklere mecbur bıraktıkları görülür. (Gautier, 1965, s. 135-137)

3.1. Demografik Bulgular

İstemedikleri evlilikleri yapmaya mecbur bırakılan ataerkil toplumdaki kadınların var olan düzeni devam ettirmek dışında yapabilecekleri başka bir şey yoktur. "Baskı altındaki kadınlar adeta her taraftan kuşatılmışlardır. Ataerkil düzene ters düştüğünde hem ev hem iş hem de çevreden baskı görürler. Çevreden de dışlanan kadın için hayat hakkı kalmaz" (Görmez, 2013, s. 58). Kendi anneleri böyle durumlara nasıl boyun eğdilerse, kendileri de, hatta kendi

çocukları da isyan etmemeliydi. "Cinsiyet rolleri yaşam boyu öğrenilir ve sürekli yeniden içselleştirilir. Bu sayede cinsiyet stereotipleri sürekli yeniden üretilerek gerçeklikler haline dönüştürülür. (Onur & Koyuncu , 2004, s. 41) Aksi taktirde, yaşayacakları toplumsal baskılar ve dışlanmalar onları daha da içinden çıkılmaz bir yola sürükleyebilirdi.

Kurtarılmayı bekleyen pasif ve itaatkâr kadın rolünden tamamen uzak olan kadınlar baskın olan hetero-ataerkil söyleme karşı çıktığından ve eril düzene zarar verebileceğinden, erkek egemenliği ve hâkimiyetinin zedelenmemesi için bu kadınların toplumdan yok edilmesi esas alınmıştır. Bu bağlamda, toplumsal üstünlüğe sahip olan erkekler kadınları hem heteroseksüel söylem çerçevesinde biyolojik olarak metalaştırıp bedenleri dini kitaplarda kutsal olarak adlandırılan üreme için kullanmış, hem de kültürel, sosyal, politik ve ekonomik açıdan kadınları kendi boyundurukları altına almaya çalışmışlardır. (Yılmaz, 2017, s. 82)

Pek çok ataerkil toplumda kadınlara yönelik olumsuz ve sabit fikirli zihniyetin yaygın olmasının bir sonucu olarak patlak veren cinsiyetçilik, kadının siyasi alandan sosyal hayattaki faaliyetlerine kadar birçok yerde erkeklere kıyasla pasif kalmasına neden olmaktadır. (Dryler, 1998, s. 375-398)

Çalışmada Ortaçağ'dan itibaren ele alınan bu cinsiyetçilik sorunsalı İngiliz edebiyatının farklı dönemlerinde de görülmektedir. Örneğin, tiyatro yazarı Henrik Ibsen'ın *A Doll's House* adlı eseri toplumda kadına bakış, kadının yalnızca ev işleriyle, kocasıyla ve çocuklarıyla ilgilenme zorunluluğu olan, sevgisiz evlilikler yapmaya mecbur kalan ve cinsel bir obje gözüyle bakılan bir figür olarak tasvir edilmesini ve oyun sonunda Nora isimli ana karakterin toplumun direttiği tüm normlara isyan edip 'ideal kadın' olma düşüncesinin dışına çıkma sürecini anlatır. Oyun sonunda asıl kimliğinin bilincine varan, yıllardır süregelen toplumsal tabuların artık kölesi olmak istemeyen Nora, kocasının tüm ikna etme çabalarına karşın, kapıyı çarpıp çıkarak dönemin zihniyetine adeta meydan okumaktadır.

Cinsiyetçilik sorunsalı bu esere de yansıdığı gibi ataerkil toplumda erkek daima son sözü söyleyen, saygı duyulup karısı tarafından her türlü isteği yerine getirilen, evdeki kural koyucu, despot bir figür olarak gözümüzde canlanır. Kadın ise bunun tam tersi, evine, kocasına ve çocuklarına bağlı olma zorunluluğu olan bir figür olarak görülür. Ev dışında herhangi bir sosyal çevre kadına uygun olmamakla beraber, kocasının sözünden çıkması, ona yalan söylemesi veya ondan bir şeyler gizlemesi de mazur görülemeyecek durumlardandır. Oyunda da Nora karakterinin kocasından gizli bir şekilde onun iyileşmesi için borç para aldığını, ama bu durumun Nora'nın kadın arkadaşı Linde tarafından bile hiç etik bir şey olarak karşılanmadığı görülmektedir:

Bayan Linde: (…) Borç almış olamazsın.

Nora: Hmm? Neden olmasın?

Bayan Linde: Çünkü bir kadın kocasının izni olmadan borç alamaz. (Ibsen, 2012, s. 21)

Ataerkil toplumların kadınların düşünce yapısı üzerindeki etkileri tartışılmazdır. Nora'nın da bu durumu kocasından saklama gerekçesinin gururlu bir adam için karısına borçlu olmanın gurur kırıcı ve küçük düşürücü bir durum olduğu açıktır. Ataerkil toplumlarda erkek daima dik duran, kimseye muhtaç olmayan, ailesinin sorumluluğunu tek başına üstlenen bir figür olarak karşımıza çıkar. Erkeklerin şerefi ve gururu her şeyden önemlidir ve bir kadın onun başını eğdirmemelidir. Oyunda Helmer'ın, karısı Nora'ya karşı söylediği "Senin yüzünden vicdansız bir adamın insafına kaldım, bana her şeyi yapabilir, ben de karşı çıkmaya cesaret bile edemem, bittim ben, ben artık zavallı bir hiçim ve bunun tek suçlusu da kuş beyinli bir kadın!" (Ibsen, 2012, s. 114) Sözlerinden de anlaşıldığı üzere, onun Nora yüzünden toplumda saygınlığının azalacağını ve bunun da onun sonunu getiren bir durum olduğunu göstermektedir.

Helmer: Senin için seve seve gece gündüz çalışabilirdim, Nora, her türlü üzüntüye, sıkıntıya göğüs gerebilirdim. Ama kimse sevdiği uğruna onurunu feda etmez. (Ibsen, 2012, s. 126)

Nora: Sen beni hiç anlamadın ki… Çok haksızlığa uğradım ben Torvald… Önce babam, sonra sen. Siz beni hiç sevmediniz. Sadece bana aşık olmanın hoş olduğunu düşündünüz. Babamın evindeyken o bana her konuda fikirlerini söylerdi, ben de aynı fikirleri benimserdim. Farklı düşünmeye kalktığımda sesimi çıkarmazdım çünkü bu onun hiç hoşuna gitmezdi. Bana oyuncak bebeğim derdi, tıpkı benim bebeklerimle oynadığım gibi benimle oynardı. Sonra senin evine geldiğimde de… (Ibsen, 2012, s. 120)

Bundan sonra, Nora'nın asıl benliğinin bilincine varıp, dönemin normlarını hiçe sayarak ataerkil toplum düzenine karşı kendini kanıtlama çabası ön plana çıkmaktadır:

Nora: Kendimi ve hayatımı anlayacaksam önce kendi ayaklarımın üstünde durmam gerek. Bu yüzden artık burada seninle kalamam, artık beni hiçbir şeyden men edemezsin! (Ibsen, 2012, s. 122) Oyunda dikkat çeken bir diğer nokta da Nora'nın annesinden hiç bahsetmemesidir ki bu da muhtemelen onun babasına daha yakın olmasının sonucudur. Kocasının ona sürekli para vermesi ve küçük bir kız çocuğuna seslenirmiş gibi kulağa hoş gelen takma adlarla hitap etmesi, Nora'nın belki de geçmişte babasına karşı beslediği yoğun sevgiden ö ötürü bir nevi kocasını babasının yerine koyarak ortaya çıkması muhtemel olan isyankâr duygularını bilinçaltında bir bastırma yöntemi olarak düşünülebilir.

Henrik Ibsen'ın eserinde ele almış olduğu cinsiyetçilik sorunsalının etkileri Arthur Miller'in *A View From The Bridge (Köprüden Görünüş)* adlı eserinde de bu kez erkek bireyler üzerinde gösterilmiştir. Oyunda Eddie, Marco ve Rodolpho isimli karakterlerin toplumdaki 'erkeklik' algısını ne kadar karşıladıklarını görmek mümkündür. Oyunda bir erkeğin erkekliği onun davranış ve konuşmaları, şerefi ve toplum içindeki saygınlığı ile doğru orantılıdır.

Eddie karakteri üzerinden analize başlanılırsa, Eddie despot, evde son sözü söyleyen, kendisine itaat edilmesinden daima hoşnut olan, ailesi üzerindeki otoriteyi her zaman korumak isteyen bir karakterdir. Özellikle bir erkeğin toplumdaki saygınlığı onun için en önemli şeydir. Bunun dışında sorumluluk sahibi, fiziksel anlamda güçlü, çalışkan bir erkek olmak toplumun bir erkekten beklentilerini karşılamak için yeterlidir.

Marco ise güçlü, hal ve hareketleriyle çevresindekilere örnek olabilecek, karısının ve çocuklarının sorumluluğunun bilincinde olan, kısacası toplumun bir erkekten beklentilerini karşılayabilecek niteliklere sahip bir karakterdir ve etrafındaki insanlar tarafından övgü ile bahsedilir:

Mike: That older one, boy, he's a regular bull. I seen him the other day liftin' coffee bags over the Matson Line. They leave him alone he woulda load the whole ship by himself. (Miller, 2010, s. 30)

Marco'nun kardeşi Rodolpho ise toplumdaki erkeklik algısına tam olarak uymayan bir karakterdir. Rodolpho'nun şarkı söylemesi, dikiş dikmesi, yemek yapması vb. toplumun bir erkekten beklediği davranışların dışındadır ve bu durum iş arkadaşları arasında zaman zaman onun yadırganmasına, sanki bir erkek değil de kadınmış gibi algılanmasına sebep olur. Hatta oyunda şarkı söylemesinden ötürü Rodolpho'ya 'Paper Doll' lakabının takılması (Miller, 2010, s. 28) onun erkekliği üzerinden duyulan şüphenin bir göstergesidir.

Oyunda yeğeniyle olan ilişkisinden ötürü Eddie'nin Rodolpha'ya olan düşmanlığı, kendi gücünü kanıtlayıp, onun erkekliğini aşağılamak için ona box yapmayı öğretmek istemesi (Miller, 2010, s. 51) veya Rodolpho'yu kollarından kavrayıp dudağından öpmesi (Miller, 2010, s. 58) onun gözünde Rodolpho'nun bir erkek olarak görülmediğinin göstergeleridir. Çünkü toplum kadınların yapması gereken işleri yapan bir erkeği hoş görmez ve böyle

insanlar toplumda meydana gelen cinsiyetçilik sorunsalının bir sonucu olarak her zaman toplum tarafından dışlanmaya mahkum edilmişlerdir.

Ayrıca, Eddie'nin "I want my respect" (Miller, 2010, s. 63) ifadesini tekrarlaması bir erkeğin saygınlığının önemini vurgulamaktadır. Özetle, bir erkek toplum içindeki saygınlığını yitirdiği taktirde, artık kaybedecek hiçbir şeyi yoktur.

4. SONUÇ

Hem *A Doll's House* hem de *A View from the Bridge* adlı eserlerde görüldüğü üzere, toplumda ortaya çıkan cinsiyetçilik sorunsalı hem kadın hem de erkek bireylerin hayatlarını zorlaştırmakla beraber onları istemedikleri durumlarla karşı karşıya getirmiştir. Aslında varlığımızın özü olan cinsiyet kavramının insanları ayrıştıran hatta yeri geldiğinde onları birbirine düşman edecek bir soruna dönüşmesi her iki eserde de açıkça gözlenmiştir.

KAYNAKÇA

Deaux, K. (1984). From Individual Differences to Social Categories: Analysis of a Decades's Research on Gender. *American Psychologist*, 105-116.

Dryler, H. (1998). Parental Role Models, Gender and Educational Choice. *British Journal of Sociology 49(3)*, 375-398.

Duby, G., & Çev.Mehmet Ali Kılıçbay. (1991). *Erkek Ortaçağ Aşka Dair ve Diğer Denemeler*. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Gautier, L. (1965). *Chivalry*. London: Phonix House.

Görmez, A. (2013). Caryl Churchill ve Feminizm. Konya: Aybil Yayınları.

Ibsen, H. (2012). *Bir Bebek Evi*. İstanbul: Agora Kitaplığı.

Marshall, G. (1999). *Sosyoloji Sözlüğü.* Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.

Miller, A. (2010). *A View from the Bridge.* London: Penguin Classics.

Oakley, A. (1985). *Sex, Gender and Society*. England: Gower Publishing Company Limited.

Onur, H., & Koyuncu , B. (2004). *Hegemonik Erkekliğin Görünmeyen Yüzü.* İstanbul: Toplum ve Bilim.

Sakallı, N. U. (2003). Cinsiyetçilik: Kadınlar ve Erkeklere İlişkin Tutumlar ve Çelişik Duygulu Cinsiyetçilik Kuramı. *Türk Psikoloji Yazıları*, 6(11-12) 1-20.

Yılmaz, Z. G. (2017). Cadılığın Tarihçesinde Bilinmeyenler: The Witch of Edmonton ve The Witch Oyunlarında Hetero-Ataerkil Çerçevede KadınReis, Huriye ve Özüm, Aytül (Ed.), İngiliz Edebiyatında Toplumsal Cinsiyet, içinde . *Ankara Hacettepe Yayınları*, 79-99.